

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2006 r. IV CSK 2/06

Teza: *Granicy korzystania z wolności słowa przyznanego adwokatowi są obowiązujące przepisy prawa oraz rzeczowa potrzeba. Trzy elementy mają znaczenie przy weryfikacji czy rzeczowa obrona interesów klienta uzasadnia konkretną wypowiedź adwokata – charakter sprawy, potrzeba danej wypowiedzi oraz okoliczności sprawy. Przedstawiciel ww. zawodu ponosi odpowiedzialność zarówno za treść jaki i formę prezentowanych stanowisk. Wypowiedzi formułowane przez adwokata powinny być wyważone, a także cechować je powinien umiar i oględność, a opinia odnośnie osoby nie może być gołosłowna i jest wskazane aby znalazła oparcie w prezentowanym materiale sprawy.*

„Wolność słowa, uznawana za jedną z istotnych gwarancji nieskrępowanego wykonywania zawodu i realizacji zadań adwokatury, była proklamowana w kolejnych aktach prawnych, poczynając od dekretu w przedmiocie statutu tymczasowego Palestry Państwa Polskiego z dnia 24 grudnia 1918 r. (Dz.Pr.P.P. Nr 22, poz. 75), przez rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1932 r. - Prawo o ustroju adwokatury (Dz. U. Nr 86, poz. 733) i ustawę z dnia 4 maja 1938 r. - Prawo o ustroju adwokatury (Dz. U. Nr 33, poz. 289), a następnie ustawę z dnia 27 czerwca 1950 r. o ustroju adwokatury (jedn. tekst: Dz. U. 1957 r. Nr 13, poz. 74), po obowiązującą ustawę z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (jedn. tekst: Dz. U. 2002 r. Nr 123, poz. 1058).

Z wyjątkiem pierwszego, wszystkie wymienione akty określały granice korzystania z wolności słowa przyznanej adwokatowi, formułując je jako granice "obowiązujących przepisów i rzeczowej potrzeby", "zakreślone zadaniami adwokatury, przepisami prawnymi i rzeczową potrzebą" lub "określone przez zadania adwokatury i przepisy prawa". Udzielona adwokatom gwarancja wolności słowa przy wykonywaniu zawodu pozostawała w związku z tzw. immunitetem adwokackim.

Rozumienie pojęcia wolności słowa gwarantowanej adwokatowi przy wykonywaniu zawodu, a zwłaszcza granic tej wolności, stanowiło przedmiot wielu wypowiedzi w piśmiennictwie prawniczym oraz rozważań organów samorządu adwokackiego podejmowanych przy wydawaniu uchwał lub formułowanych w uzasadnieniach orzeczeń dyscyplinarnych, a także było przedmiotem orzecznictwa sądowego (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 maja 1968 r., II CR 163/68, "Biuletyn SN" 1968, nr 11-12, poz. 207, z dnia 19 lipca 1978 r., I CR 254/78, OSNCP 1979, nr 6, poz. 121, z dnia 19 października 1989 r., II CR 419/89, OSP 1990, nr 11-12, poz. 377, z dnia 4 maja 1990 r., I CR 216/90, "Przegląd Sądowy" 1992, nr 1, s. 53 lub wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 1 lipca 1997 r., I ACa 328/97, "Dobra osobiste. Zbiór orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Krakowie", Kraków 1999, s. 263). Charakterystyczne jest, że wypowiedzi te, wyrażane w różnorodnych formach i w okresie kilkudziesięciu lat, w sposób zasadniczo zgodny formułowały istotne cechy tych pojęć.

Punkt wyjściowy rozważań stanowią zadania adwokatury polegające na udzielaniu (świadczeniu) pomocy prawnej (art. 1 i 4 ust. 1 Pr.adw.). Adwokat świadczący pomoc prawną ma obowiązek działać w interesie strony, którą reprezentuje, i interesu tego bronić tak, by osiągnąć cel przez nią pożądanym, a więc działać tak "jak obowiązek obrony sprawy dyktuje".

Ta zasada działania, choć obwarowana warunkami co do formy i treści wypowiedzi, ma pierwszoplanowe znaczenie przy ocenie postępowania adwokata.

Właściwa reprezentacja interesu strony oceniana jest przy uwzględnieniu rzeczowej potrzeby w ramach podjętej obrony. Chociaż obowiązujące Prawo o adwokaturze, zakreślając granice wolności słowa adwokata, nie wymienia tej przesłanki, to nie budzi wątpliwości, że pozostaje ona nadal pierwszorzędną podstawą oceny naruszenia przez adwokata granic tej wolności.

Przy ocenie, czy rzeczowa obrona interesów klienta uzasadniała określoną wypowiedź adwokata, decydujące znaczenie mają dwa elementy. Pierwszym z nich jest charakter sprawy, który w znacznym stopniu determinuje celowość i potrzebę danej wypowiedzi. To samo określenie może podlegać, z omawianego punktu widzenia, różnej ocenie w zależności od rodzaju sprawy. Wypowiedź dotycząca cech charakteru czy osobowości strony w procesie, zazwyczaj całkowicie zbędna lub wręcz niedopuszczalna w typowej sprawie majątkowej, może być potrzebna i znacząca w sprawie związanej z prawami osobistymi, na przykład w sprawie rozwodowej lub opiekuńczej, w których właściwości osobiste stron często odgrywają istotną rolę. W takiej sytuacji, gdy służy to ustaleniu okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia, przywołanie negatywnego osądu osoby będącej przeciwnikiem w sporze, może zostać uznane za dopuszczalne.

Drugim elementem oceny są okoliczności sprawy, takie m.in. jak żądania i argumenty przeciwnika w sporze, które wymagają odparcia; są one istotne dla stwierdzenia, czy podjęta przeciw nim obrona była odpowiednia i mieściła się w granicach uzasadnionej potrzeby, czyli służyła właściwie rozumianemu interesowi klienta i osiągnięciu pożądanego skutku.

Poza tymi podstawowymi elementami należy uwzględniać dalsze czynniki. Forma wypowiedzi nie może być drastyczna; powinny ją cechować umiar i oględność. Opinia dotycząca osoby powinna być wyrażona w powiązaniu z twierdzeniami faktycznymi i dowodami, nie może natomiast być gołosłowna i niemająca oparcia w prezentowanym materiale sprawy. Adwokat nie ma obowiązku weryfikacji faktów i twierdzeń podawanych przez stronę i nie ponosi odpowiedzialności za ich zgodność z prawdą, powinien jednak rozważyć, czy nie wzbudzają one oczywistych wątpliwości co do ich zgodności z rzeczywistością. (...) Ponosi odpowiedzialność za wypowiedziane lub napisane słowa, z której nie zwalnia go powoływanie się na dyspozycje klienta. Dla oceny działania adwokata nie jest jednak obojętne - przy uwzględnieniu okoliczności towarzyszących - użycie formuły polegającej na odwołaniu się do twierdzenia, poglądu lub stanowiska strony, którą reprezentuje w procesie. Wymienione czynniki decydują o ocenie, czy adwokat przy wykonywaniu swego zawodu w konkretnej sprawie skorzystał z wolności słowa w granicach określonych przez zadania adwokatury i przepisy prawa, czy granice te przekroczył.”